

νους: [ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ] ο άνθρωπος είναι ον αισθητικόν, λογιστικόν και κινητικόν. Αυτό σημαίνει ότι δεν είναι άψυχος αλλά έμψυχος, ότι αντιλαμβάνεται τις δικές του διαθέσεις, παρόντων των αισθητών, καθώς και ότι κινείται. Νους επομένως είναι η δύναμη με την οποία ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τις δικές του διαθέσεις, τα παρόντα ή τα απόντα αισθητά (αντικείμενα), ότι ο ίδιος κινείται και έχει συνείδηση όλων των παραπάνω. Όμως δεν αποκτούμε τις γνώσεις μας για το μέγεθος, την απόσταση, τη μορφή, την αντίσταση, τη σκληρότητα ή τη μαλακότητα των σωμάτων με τις πέντε αισθήσεις μας αλλά με τη δύναμη του νου μας. Ο Αριστοτέλης ορίζει ως νου εκείνο το μέρος με το οποίο η ψυχή γνωρίζει τα όντα (*Περί Ψυχής*, βιβλ. Γ'). Και επειδή όπου υπάρχει αιτία και αποτέλεσμα, εκεί υπάρχει και δύναμη, έτσι αν εξετάζει κάποιος την αιτία, αυτό ονομάζεται δύναμη ενεργητική, αν εξετάζει το αποτέλεσμα δύναμη παθητική και αν τα εξετάζει και τα δύο ιδιότητα, εξ αιτίας αυτού ο νους λαμβάνεται ως δύναμη ενεργητική, ενώ η αίσθηση ως δύναμη παθητική. Πολλές φορές όμως ονομάζεται νους και η ίδια ψυχή. Επειδή οι ενέργειες του νου είναι όχι μόνο ομοειδείς, όπως το αισθάνεσθαι, αλλά πολυειδείς, είναι ανάγκη να διαιρέσουμε το νου είτε να τον αναλύσουμε σε απλές δυνάμεις. Τέτοιες δυνάμεις είναι: 1) Η αντίληψη, δηλαδή η δύναμη της ψυχής με την οποία εμείς στρεφόμεσθε από τον εαυτό μας προς τα έξω σώματα και μεταβαίνουμε από τα αποτελέσματα στα αίτια. Η αντίληψη είναι δύναμη ενεργητική αντίθετα προς την αίσθηση. 2) Η συνείδηση, δηλαδή η αίσθηση της αντιλήψεως ή η ιδέα της ιδέας. 3) Η προσοχή, δηλαδή η δύναμη της ψυχής με την οποία αυτή φέρεται προς κάποιο αισθητό ή νοητό - ιδέα, με το οποίο έχει ασχοληθεί προηγουμένως. 4) Η φαντασία. 5) Η μνήμη. ΠΗΓΗ: Βενιαμίν Λεσβίου, *Στοιχεία της Μεταφυσικής*, Βιέννη 1820, σ. 49-70.

νύκτα φυσική: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] η παραμονή του ηλίου κάτω από τον ορίζοντα από τη Δύση του ως την Ανατολή του σε κάθε εποχή.

ΠΗΓΗ: Νοταρά Χρυσάνθου, *Εισαγωγή εις τα γεωγραφικά και σφαιρικά*, Παρίσι 1716, σ. 22.

ξηρά ή γη: [ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ] σωρός σωμάτων τα οποία ονομάζονται γενικώς ορυκτά. Σε αυτά ανάγονται οι πέτρες, τα μέταλλα, τα άλατα και οι εύθραυστες ύλες. Διάφορα είναι τα είδη της γης: άργιλλος, δηλαδή πηλός, γη καθαρή και ενωμένη με θειικό οξύ, γη σκληρή άργιλλος, σχιστώδης και κιμωλία, αμμώδης ύλη, όπως καθαρή άμμος, χαλίκια, πυρίτις λίθος, αδάμαντας, ασβεστώδης ύλη, όπως ασβεστόλιθος, γύψο, μάρμαρο. Αυτά τα είδη αν ενωθούν σχηματίζουν διάφορους πολύτιμους λίθους, όπως πορφυρίτης, βασάλτης, ιάσπις, ευγενικός αμύαντος λίθος.

ΠΗΓΗ: Πύρρου Διονυσίου του Θετταλού, *Γεωγραφία Μεθοδική Απόσης της Οικουμένης...*, Βενετία 1818, σ. 34-35.